

Asociace chovatelů huculského koně
Česká republika
(CZECH REPUBLIC)

Šlechtitelský program

HUCULSKÉHO KONĚ

Pardubice 2009

Šlechtitelský program huculského koně.

1. Huculský kůň

2. Huculský kůň je malé horské plemeno, pocházející z oblasti Karpatského oblouku, kde vznikalo dlouhodobým historickým vývojem na podkladě místních typů koní. V době Rakouska-Uherska, do kterého celá oblast původního chovu huculského koně patřila, bylo započato se systematickým chovem huculského koně v polovině minulého století, a to především pro účely armády. Od té doby se vedou záznamy o plemenitbě a z této doby také pocházejí nejstarší kmeny huculských koní. Huculský kůň zde již vystupuje jednoznačně jako samostatné a specifické plemeno koní. V roce 1979 byl huculský kůň zařazen do chráněného genofondu původních a primitivních plemen hospodářských zvířat FAO a v roce 1993 bylo toto plemeno prohlášeno genovou rezervou ČR.
- 2.1. Účelem šlechtitelského programu je vytvořit kvalitní odborný základ pro další chov, odpovídající jeho historické, hospodářské i vědecké hodnotě, zabezpečující perspektivní existenci kvalitní chovné populace huculského koně, jakožto genové rezervy ve smyslu zákona. Šlechtitelský program navazuje na podobné programy v ostatních zemích, kde je čistokrevný huculský kůň v současnosti chován. Tím se vytvářejí podmínky pro mezinárodní spolupráci na záchraně a uchování vzácného huculského koně. K tomuto cíli byla v r. 1994 založena Mezinárodní federace huculského koně - HIF (Hucul International Federation). Šlechtitelský program huculského koně stanoví chovný cíl, standard plemene, metody a postupy šlechtění celé populace s tím, že bude průběžně aktualizován. Současně je vodítkem pro usměrňování šlechtitelského procesu u jeho chovatelů.
- 2.2. Hlavní vlastnosti plemene a jeho požadovaná úroveň se stanovují v chovném cíli. Účelem je zabezpečit především cílevědomé a soustavné zdokonalování genetické úrovně celé populace v požadovaném směru a uchování konkurenční schopnosti plemene jako celku. Přihlíží se ke změně podmínek moderního využití huculských koní tak, aby hlavní vlastnosti plemene byly uchovány a aby nedošlo k destrukci genetických kvalit a genetické rozmanitosti.
- 2.3. Za čistokrevné huculské koně jsou považováni koně, kteří ke dni účinnosti tohoto programu splňují jednu z uvedených podmínek:
 - 2.3.1. do 4. generace předků mají minimálně oboustranný čistokrevný původ směřující k uznaným zakladatelkám rodin,
 - 2.3.2. v ostatních případech mají:
 - 2.3.2.1. ve třetí generaci předků u koní narozených do roku 2003, maximální zastoupení dvou předků fjordského koně, nebo tři předků u koní, kde v rodokmenu jako fjordský předek je klisna Jagodna (fjordský předek je definován pro tyto účely jako jedinec s vyšším podílem fjordských genů než 50 % a zbývající geny jsou tvořeny plemenem hucul),
 - 2.3.2.2. ve třetí generaci předků u koní narozených od roku 2004 do roku 2008, max. zastoupení jednoho předka fjordského koně, nebo dvou předků u koní, kde v rodokmenu jako fjordský předek je klisna Jagodna,
 - 2.3.2.3. U koní narozených od roku 2009 do roku 2013 zastoupení fjordského koně do 6,25 % počítáno ze čtvrté generace.

2.4. Současný stav

Současný stav chovu huculského koně je z pohledu genové skladby plemene značně proměnlivý. Na území ČR bylo v roce 2008 chováno cca 474 klisen (plášťová forma zbarvení) a 26 plemenných hřebců zapsaných v PK (v roce 1997 380 klisen a 36 ne vždy kvalitních hřebců). Řada příslušníků plemene stále vykazuje určitý podíl cizorodých genů, zejména fjordského koně, ale ojediněle i chladnokrevných plemen. Pro čistokrevnou jednosměrnou plemenitbu je k dispozici cca 390 klisen s vyšším podílem původních genů než 75 % a 17 čistokrevných hřebců (v roce 1997 170 klisen a 17 hřebců). Protože jde o genovou rezervu, bylo v uplynulých letech prováděno postupně mapování stavu, včetně genetické analýzy a poté upřesňován šlechtitelský postup.

Mateřské stádo je ve své plášťově zbarvené části ze 76 % tvořeno potomstvem 16 hřebců, především 2289 Goral XII – 11 (40); 140 Gurgul šumavský – 2 (39); 264 Goral XIII – 2 (29); 340 Oušor - 9 s.v. (18); 343 Gurgul Zmrzlík s.v.(18); 2424 Hroby VI - 7 (17); 136 Gurgul IV - 2 s.v.(17); 344 Gurgul; Edo - 1 s.v. (17); 82 Gurgul Artur (17); 448 Goral janovský s.v.(16); 284 Oušor II – 3 (14); 608 Gurgul Grep s.v.(14); 2341 Dychov šumavský (13); 345 Oušor I - 3 (Janus) (12); 375 Oušor – 8 (12); 407 Goral XIV - 9 Nero(12) Oproti stavu z roku 1997, tedy před koncipováním prvního chovatelského programu se vlivem uplatňování selekčního tlaku zmenšila proměnlivost tělesného rámce a tělesných proporcí v základním stádě.

Pro chov huculského koně v ČR je charakteristická teritoriální rozptýlenost chovu. V posledních letech, přes přetrvávající atomizaci, však nadále dochází k soustřeďování nejvyšších klisen do pěti profilových chovů.

3. Chovná oblast plemene huculského koně

Chovná oblast huculského koně je v současnosti vymezena územím České republiky.

4. Chovný cíl huculského koně

4.1. Chovným cílem je dosáhnout a upevnit typ malého horského koně v rámci plemenného standardu při zachování dostatečné genetické rozmanitosti a udržitelného stupně příbuznosti, s docílením postupného naplnění čistokrevnosti dle bodu 1.4.1. tohoto šlechtitelského programu.

4.2. Standard plemene

4.2.1. Exteriér

Typický huculský kůň - představitel svého plemene - je dlouhověký, tvrdé konstituce, nesoucí co nejúplnější genetickou informaci svého plemene. Má dobře vyjádřený plemenný typ, který se charakteristicky vymezuje podle původních předků. Tělesný rámec s delšími liniemi, dobrým fundamentem, korektním postojem a pravidelnými chody odpovídajícími plemenu. Kopyta jsou odolná s tvrdou rohovinou. Pro svoji vytrvalost, skromnost, charakterové vlastnosti, pevné zdraví a klidný temperament je zvláště vhodný pro jezdeckou

turistiku, rekreaci, výcvik dětí, hipoterapii i lehký záprah. S ohledem na jeho velikost je dobře využitelný pro jezdecký i vozatajský provoz. Huculský kůň patří mezi pozdní plemena dospívající v 5 až 6 letech. Plně výkonným zůstává při dobré péči až do pětadvaceti let, dožívá se třiceti, vyjimečně i více let. Dospělí koně by měli dosáhnout následujících základních tělesných rozměrů (měr):

	klisny	hřebci
KVH	134 - 142 cm	136 - 144 cm
Obvod hrudi	160 -180 cm	165 -185 cm
Obvod holeně (Ohol)	17,5 -19,5 cm	18,2 -20,2 cm

Huculský kůň má dobře vyjádřený plemenný typ s výrazným pohlavním dimorfismem a souladnou tělesnou stavbou. Hlava je robustnější, zpravidla suchá, kratší v obličejové části, se širokou mozkovnou a mohutnými žuchvami, z profilu rovná nebo dle typu předků mírně štíčí. Krk je silný, svalnatý, středně nasazený, často bývá klenutý. Kohoutek je zpravidla méně výrazný, hřbet pevný, bedra krátká, dobře vázaná. Příznačný je široký, hluboký a prostorný hrudník. Zád' huculského koně je zpravidla široká, středně skloněná, často kratší a dobře osvalená. Končetiny mívají kratší přední holeň (připouští se kratší strmější spěnka). Zpravidla jsou suché, s výraznými klouby, pravidelnými kopyty s velmi dobrou rohovinou. Postoj vpředu pravidelný, vzadu někdy mírně šavlovitý a sblížený v hleznech. Chody bývají kratší, ale pravidelné. Zejména v terénu se pohybuje huculský kůň velmi jistě a obratně. Barvou je zpravidla hnědák nebo plavák všech odstínů. Vyskytují se však i další barvy. Ryzák je méně žádaný. **Odznaky jsou nežádoucí.** Obvykle se vyskytuje výrazný úhoří pruh, někdy oslí kříž a zebrování bérce a předloktí. Srst huculských koní bývá delší, dobře přizpůsobivá nepřízni podnebí, hrubší a hustá, na kořeni ohonu je občas štětka z krátkých žíní, ohon často splývá až k zemi.

4.2.2. Vlastnosti

Huculský kůň je po většině velmi dobrého charakteru, psychicky vyrovnaný, klidnějšího temperamentu, uchovávající si přirozené instinkty svého divokého předka. Genotyp huculského koně vykazuje výraznou fenotypovou dominanci a genetickou průraznost. Je dobře krmitelný, skromný a nenáročný. Při dobrém zacházení je učenlivý, pracovitý, vytrvalý a vzhledem ke svým tělesným rozměrům velmi výkonný při práci, zejména v terénu, kde je jistý a obratný. Velká odolnost a konstituční tvrdost se projevují především při nepříznivých životních podmínkách. Nevadí mu nízké teploty, je však citlivý na nedostatek čerstvého vzduchu ve stáji. Díky svým původním instinktům je velmi životaschopný. Plodnost bývá velmi dobrá. Při odpovídající péči klisny dobře zabřezají, natalita je vysoká a porody většinou bez komplikací. Vývoj hříbat bývá bezproblémový.

5. Metody selekce (výběru)

5.1. Uchování kvalitní, neporušené genetické informace a případné zlepšování interiéru včetně exteriéru chovných koní se provádí systematickým výběrem (selekcí). Pro posuzování huculských koní platí následující kritéria, která musí být při zápisu do plemenných knih zhodnocena:

5.1.1. Původ

Původ musí být po stránce krevních kombinací co nejhomogennější ve smyslu bodu 1.4.1..Příbuzenská plemenitba by neměla být blíže než III. x III. generace.

5.1.2. Posuzování zevnějšku (exteriér)

Při posuzování zevnějšku se **především hodnotí plemenný typ**, pohlavní výraz, tělesná stavba, korektnost, pravidelnost a prostornost chodů v kroku i klusu a celkový dojem.

5.1.3. Posuzování vlastností

Posuzuje se **především charakter**, temperament, krmitelnost, vytrvalost, pracovní ochota, mechanika pohybu, zdraví, konstituční tvrdost, životnost a vlastní výkonnost koně, zpravidla při výkonnostních zkouškách. Zkušební řád je přílohou tohoto programu (č.2).

5.1.4. Další selekční kritéria

5.1.4.1. Kontrola dědičnosti potomstva se používá v rámci stabilizační selekce, nikoliv jako výkonnostní kritérium.

5.1.4.2. Jako pomocná selekční kritéria se mohou uplatnit hodnocení plodnosti a dlouhověkosti v reprodukčním procesu.

5.1.4.3. Zjišťování dědičných vad a zvláštností - veškeré dědičné vady a zvláštnosti jsou nežádoucí

5.2. Posuzování a selekce se provádí většinou při zkouškách výkonnosti hřebců i klisen, nebo při zápisu klisen do PK, případně také při zápisu a označování hříbat.

5.3. Způsob hodnocení vnějších znaků

5.3.1. Hodnocení se provádí podle následujícího schématu:

- a) plemenný typ a pohlavní výraz
- b) tělesná stavba
- c) končetiny
- d) mechanika pohybu
- e) **celkové hodnocení**

Celkové hodnocení nemusí být výsledkem průměru známek a-d.

5.3.2. Dílčí kritéria znaků a vlastností se posuzují podle následujících hodnot s přesností na celé body:

Projev znaku či vlastnosti je slovně vyjádřen následovně:

Stupeň	Charakteristika znaku	Body
1	nedostatečný	1 - 2 body
2	podprůměrný	3 - 4 body
3	průměrný	5 - 6 bodů
4	nadprůměrný	7 - 8 bodů
5	vynikající	9 - 10 bodů

5.3.3. Vedle posuzování tělesné stavby bodováním, je u každého koně proveden lineární popis exteriéru, který slouží pro hodnocení projevu znaků a vlastností vybraných genealogických skupin koní dle aktuálních potřeb plemene.

5.4. Výběr plemeníků do plemenitby musí, v souladu s § 7 zákona č. 154/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, splňovat následující parametry:

5.4.1. Hřebec musí předložit platné potvrzení o původu s oboustranným původem nejméně do 4. generace předků, kteří musí příslušet k danému plemeni.

5.4.2. Ohodnocení typu a exteriéru musí dosáhnout nejméně 7,0 bodů.

5.4.3. Výsledná známka za vykonání zkoušek výkonnosti podle platného zkušebního řádu (viz příloha č.2) musí docílit nejméně 7,0 bodů.

5.4.4. Stanovené parametry jsou součástí "Protokolu o výběru plemeníka" vydaného před žádostí o zařazení do „ústředního registru plemeníků“.

5.4.5. Nezbytnou podmínkou pro zapsání hřebce do PK je absolvování a úspěšné složení zkoušek výkonnosti typu „A“. Hřebec musí splňovat standard plemene pro KVH a sílu kostry. Výjimku je oprávněna udělit Rada PK v případě, že se jedná o jedince, jehož rodokmenová hodnota bude pro další využití v chovu nezbytná a to i bez absolvování zkoušek výkonnosti.

Výjimky jsou časově omezené na dobu nutnou pro zhodnocení potomstva.

6. Plemenitba a použití jiných plemen

6.1. V rámci plemene se využívá čistokrevná plemenitba mezi jedinci zapsanými v PK huculského koně.

6.2. Použití jedinců chovných populací huculského koně z jiných chovných oblastí (ze zahraničí) se řídí šlechtitelským programem, a to jak u hřebců, tak u klisen, a musí být schváleno Radou PK.

6.3. Zařazení koní do genetického zdroje se řídí pokyny zakotvenými v Národním programu ochrany GZ.

6.4. Použití jiných plemen se nepředpokládá.

7. Závěrečná ustanovení

7.1. Šlechtitelský program byl schválen uznaným chovatelským sdružením dne 21.února 2009.

7.2. Šlechtitelský program byl schválen rozhodnutím MZe ČR 13.5.2009.

Příloha šlechtitelského programu:

Příloha ŠP č. 1

Seznam klisen huculských zakladatelek rodin, uznaných mezinárodní organizací HIF, jejichž potomstvo je chováno na území ČR k 1.1.2008

Pořadí	Jméno
1	A - Agatka (POL)
2	825 Agla (SK)
3	17(170) Aglalia (RUM)
4	18 Barna
5	Bukovina (RUM)
6	862 Dagmar (SK)
7	86 Dermoxa L (RUM)
8	39 France (a) (SK)
9	882 Gelnica (SK)
10	84 Hurka
11	19 Kavka (SK)
12	23 Klapta
13	108 Morža II (Moršina)
14	48 Mulica (SK)
15	N - Nakoneczna (POL)
16	P - Polanka (Pastuszka) (POL)
17	111 Rumina (Rumiva)
18	S - Srocza (POL)
19	70 Sekačka (SK)
20	Valuta (118 Irma)
21	11 Zuza
22	25 Žemla
23	Paskana
24	Czeremosz
25	90 Macocha (SK)
26	4 Kitca
27	1 Panka

Příloha ŠP č.2

Zkušební řád pro plemeno huculský kůň

V roce konání zkoušek výkonnosti musí být hřebci a klisny nejméně 3letí, přičemž vyšší věk není překážkou. Původ musí odpovídat požadavkům Řádu PK. Hřebci a klisny zařazené do výcviku a do zkoušek výkonnosti musí být zdraví, prosti zjevných dědičně podmíněných konstitučních vad a chorob.

Zkouška se absolvuje v 1 dni a hodnotí se desetibodovým systémem s přesností na celé body podle odstavce 4.3.2.ŠP. Plemenný typ a exteriér je hodnocen odděleně od vlastní výkonnosti. Komise potvrzuje bodové ocenění užitkového typu a exteriéru získané při zápisu do PK nebo jej koriguje. Zkouška může začít až po převzetí technických parametrů (délka trati, váha břemene, výška skoku, korektnost terénu, atd.) zkušební komisí jmenovanou ACHHK. Organizátor zkoušek je povinen zajistit veterinární dozor. Pokud průměr bodů získaných v článku 5 nebo v článcích 6 a 7 klesne hodnocením pod 3 body, kůň zkoušku nevykonal. Protokol výkonnostní zkoušky zahrnuje:

1. Plemenný typ

2. Exteriér

3. Temperament

4. Charakter

Vlastnosti pod bodem 3. a 4. se hodnotí v průběhu zkoušek s přihlédnutím k dostupným informacím o koni.

5. Přiježděnost

Posuzuje se práce v kroku, klusu a cvalu a poslušnost koně na pomůcky. Práce na dlouhých čarách, změna směru, práce na velkém kruhu, od stěny ke stěně a práce v rozdělení.

Posuzuje se na jízdárně, min. 15 minut, max. 4 koně současně na hlasový povel vedoucího jízdárny, nebo komise.

Na závěr kůň musí překonat 3 skoky 70 cm, z toho nejméně jednou bez shození, nejvíce z pěti pokusů.

Hodnotí se **ochota ke skoku, nikoliv styl.**

6. Distanční jízda v lehké zápřeži a ovladatelnost spřežení

Délka 6 km v rozličném terénu na 30 minut. Lepší čas se nehodnotí. Na závěr obrát v kruhu na obě ruce, zastavení a rozjetí 2x...

Hodnotí se samostatně distanční jízda a ovladatelnost.

Zkoušku je možno absolvovat jak v samotě, tak v páru.

7. Spolehlivost v tahu smykem

Zkouška probíhá na 100 m dlouhé, rovné pískové nebo travnaté dráze, na které kůň podle pokynů zkušební komise 3x zastaví a na pokyn znovu zabere.

Kůň je veden na opratích. **Po třetím samovolném zastavení je kůň ze zkoušky vyřazen.** Provádí se v jednospřeží v saních nebo kládě. Hmotnost břemene se rovná při pískovém podkladu 100 kg, při travnatém podkladu 160 kg.

V disciplíně se hodnotí poslušnost koně, klidné a plynulé zabírání a styl tahu. Každé zabránění se boduje individuálně. Znamka charakterizuje všechny posuzované ukazatele.

8. Mechanika pohybu

Hodnotí se jen subjektivně komisí – krok, klus.

Výkonnostní zkoušky typu B může kůň absolvovat v jedné ze dvou níže uvedených alternativ.

Zkouška pod sedlem: tato se skládá ze zkoušek, uvedených v typu A pod body 1,2,3,4,5 a 8.

Zkouška v zápřeži: tato se skládá ze zkoušek, uvedených v typu A pod body 1,2,3,4,6,7 a 8.